

СРСР У 20-30-Х РОКАХ

урок

Боротьба навколо національного питання 20-х років

- ? **Проблема:** історична спадщина Російської імперії – багатонаціональність, взаємовідносини народів.
- ? **Потреба:** складення єдиного ринку, економічних зміцнення обороноздатності держави, всеросійського подолання негараздів,
- ? **Умова:** соціалістичний устрій окремих республік; 1920-1921 рр. – договори про військовий і господарський союз між

Проекти створення СРСР

План автономізації (Й.Сталін)

- 1922 рік – за ініціативою В.Леніна утворена Комісія для розробки проектів СРСР (В.Куйбишев, Й.Сталін, Г.Орджонікідзе, Х.Раковський, Г.Петровський).
- **Й.Сталін** (нарком по справам національностей) – **План Автономізації**: входження України, Білорусії, Закавказької республіки (Грузія, Вірменія, Азербайджан) в склад РСФРР на правах автономій; повне підкорення Москві.
- Грузинські комуністи запропонували альтернативний план **Конфедерації** (республіки зберігають самостійність і будують свої відносини на договірних началах).
- В о к у – в при

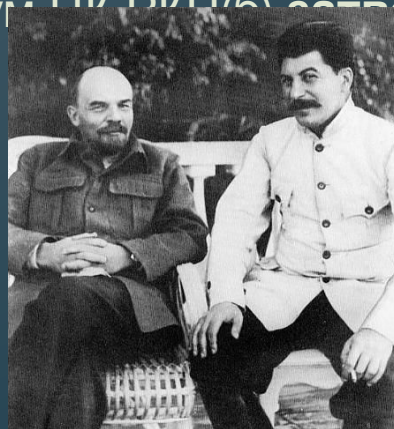
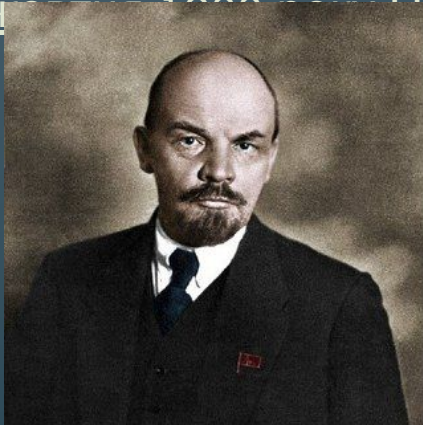
Проекти створення СРСР

План Федерації В.Леніна

- **В.І.Ленін План Федерації:**
- 1) усі радянські республіки, разом з Росією, входять у нове державне об'єднання федеративного типу - Союз Радянських соціалістичних республік;
- 2) право вільного виходу з СРСР за бажанням;
- 3) вищим органом СРСР пропонується **ЦВК** (Центральний виконавчий комітет) куди входять представники від кожної республіки.

Наслідки: під впливом В.Леніна комісія відмовилася від плану «автономізації».

6 жовтня 1922 року Пленум ЦК РКП(б) затвердив План Федерації

Проголошення

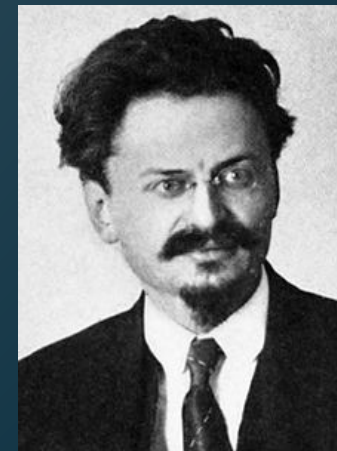
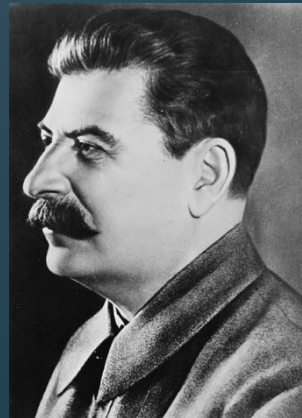
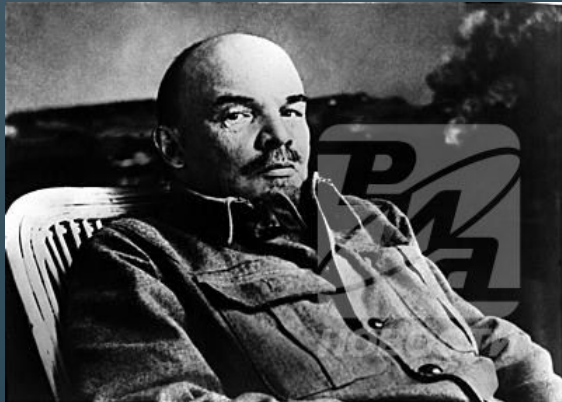
СРСР

- Протягом 1922 р. відбулися з'їзди рад України, Білорусії, Закавказзя, Російської Федерації, які прийняли рішення про необхідність утворення федеративного рівноправного союзу націй. Наприкінці грудня 1922 р. в Москві відбулася конференція представників національних республік, яка затвердила проекти декларацій про утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік та проект союзного договору.
- 30 грудня 1922 року - на I з'їзді Рад СРСР було проголошено Союз Радянських соціалістичних республік.
- 1924 рік - прийняття Конституції СРСР.
- Таким чином, завдяки маніпуляціям Сталіна, союзний договір, який мав стати міжнародним договором між суверенними державами, був замінений Конституцією, яка є внутрішньодержавним документом.

Політичний заповіт В. Леніна

- У 1923 році стан здоров'я радянського лідера, вождя більшовиків В. І. Леніна **значно погіршився** (переніс три приступи, що призвели до втрати фізичної можливості повноцінно працювати).
- В.Ленін продиктував ряд **статей та листів** до своїх соратників - лідерів партії більшовиків. Він дав оцінку їхнім особистим якостям, вказавши на **небезпеку суперництва між Сталіним і Троцьким** для єдності та стабільності у партії.
- Ленін **пропонував усунути Сталіна** від партійного керівництва та реорганізувати державний і партійний апарат таким чином, щоб він забезпечував умови для **колегіальних рішень**.
- В.Ленін наполягав на збереженні **НЕПу**, розробив ідею створення суспільства **«цивілізованих Кооператорів»** і перетворення **СРСР у конфедерацію**.

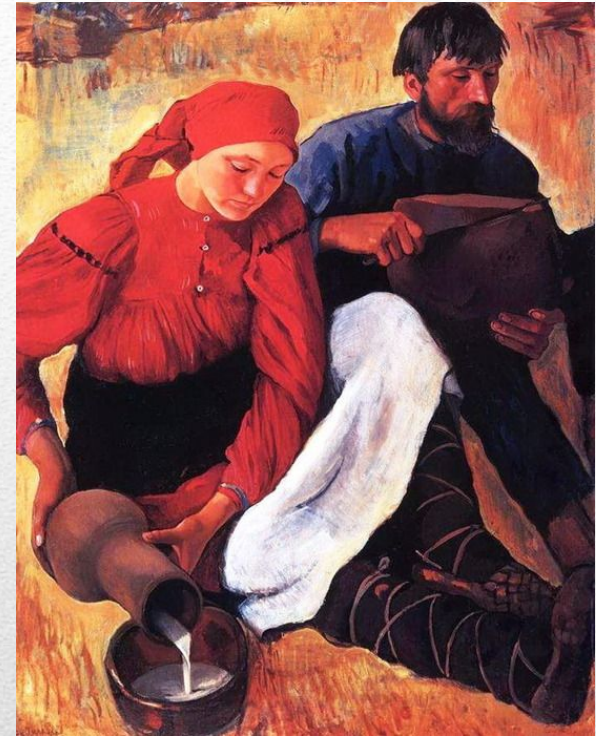
Смерть Володимира Леніна

- 21 січня 1924 року Володимир Ленін помер.
- Його тіло було забальзамовано, щоб зберегти його для нащадків, і поховано у спеціальному Мавзолеї.

Он думал о том о бесправном народе,
Кто поздно ложился и рано вставал,
Кто в тяжком труде изнывал на заводе,
Кто жалкую нивку слезой поливал;
Он стал и надеждой и правдой России,
И славой ее и счастливой судьбой.
Он вырастил, поднял могучие силы
И сам их повел на решительный бой.

И мы, что родились в избе при лучине
И что умирали на горах тряпья,-
От Ленина право на жизнь получили -
Все тысячи тысяч таких же, как я.

Михайло Ісаковський

«Дума про Леніна»

Внутріпартійна боротьба

- **Посилення боротьби за владу, боротьби за лідерство в РКП(б).**
- Основні суперники - **Сталін і Троцький.**
- 1923 р. - виступ "лівої опозиції" ВКП(б) на чолі з **Левом Троцьким**, яка різко критикувала **бюрократизацію партійного апарату** та спроби Сталіна зосередити всю повноту влади у своїх руках.
- Старі соратники Леніна, остерігаючись диктаторських амбіцій і прагнень Троцького узурпувати владу, недооцінивши властолюбство самого Сталіна, підтримали його у боротьбі з опозицією Троцького. Сталіну та його соратникам вдалося **усунути Троцького від державних справ**, обмежити вплив його в партії, а в 1929 р. і **вислати з країни.**
- Поступово Сталін сформував навколо себе **команду своїх прихильників** (В.Молотов, Л.Каганович, К.Ворошилов, Г.Ягода, М.Калінін та інші) і **розправився з опозиціонерами**, знявши їх з відповідальних посад. Посада першого(генерального) секретаря партії стала головною. **Йосип Сталін перетворився в диктатора з необмеженою владою.**

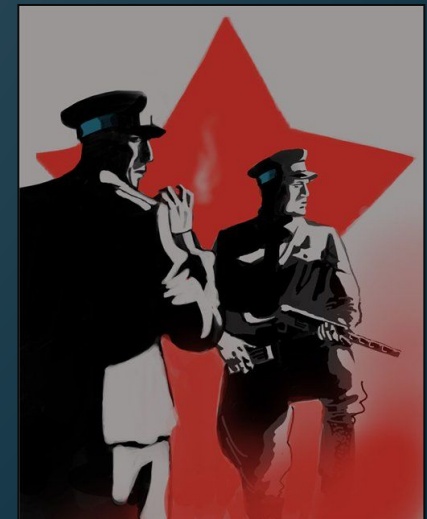
- **Причинами** встановлення режиму особистої влади Сталіна в СРСР були:
 - відсутність **традицій політичної демократії** в країні і реальних демократичних свобод;
 - **низький рівень громадянської політичної культури** населення СРСР;
 - зосередження політичної влади в руках **однієї партії**;
 - внутрішня природа радянської влади, яка становила собою диктатуру класу, що переросла у **диктатуру партії** і не заперечувала можливості **диктатури однієї особи**;
 - наявність багаточисельного **бюрократичного апарату**, добробут якого залежав від збереження **командно-адміністративної системи**. Основним методом встановлення та підтримки існування такого режиму був **тотальний контроль над суспільством** та постійний *терор проти всіх його верств.*

Режим
особистої
влади Йосипа
Сталіна(з 1929
року)

Політичні репресії 30-х років (посилення репресивних органів)

- Репресії – жорсткі дії влади направлені на знищення опозиціонерів та різноманітних ворогів.
- 1934 рік – загадкове вбивство **Сергія Кірова** в Ленінграді. Це стало приводом до роздмухування в країні шкідництва «ворогів народу» та «шпигуноманії».
- Органи боротьби з ворогами: **ДПУ – НКВС** (керівники *Г.Ягода, М. Єжов, Л.Берія*).

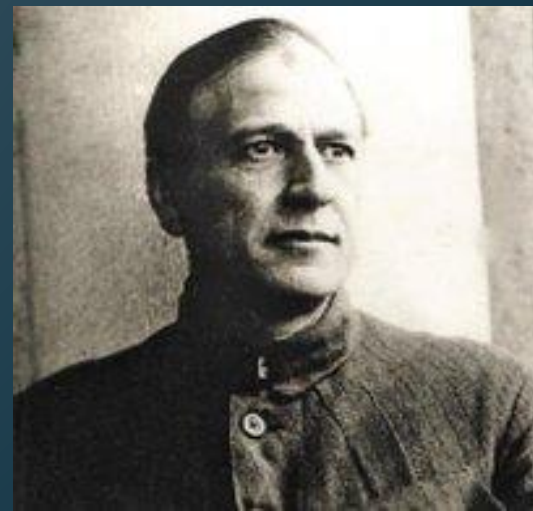
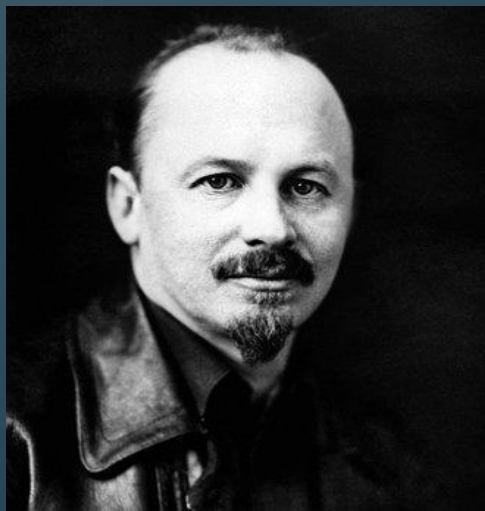
Політичні процеси 30-х років

- Завдяки політичним судовим процесам, використовуючи єзуїтську тактику допитів, морального і фізичного тиску на підсудних, Сталіну і його кліці вдалося **знищити майже усю «ленінську гвардію»**(опозиціонерів), звинувативши їх у «відході від соціалізму», «зраді», «шкідництві», зв'язках з розвідкою капіталістичних країн, а також запевнити в цьому народ.

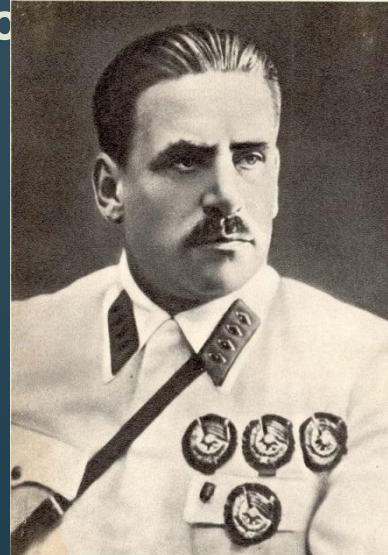
Політичні процеси (вибірково)

- - 1935 – 1937 роки – два судових політичних процеси над **Антирадянським Терористичним (Московським) троцькістським центром** (були засуджені видатні діячі комуністичної партії Зіновієв, Каменєв, П'ятаков, Радек, Сокольников, Серебряков інші) . Їх звинуватили у підготовці державного перевороту в СРСР, організації замаху на Сталіна. Більше 20 осіб розстріляно.
- - 1938 рік – процес **Антирадянського Правотроцькістського центру** (засуджено і знищено Бухаріна, Рикова, Раковського, Крестинського, Ягоду тощо).

Процес військової опозиції(1937)

- Червень 1937 року – судовий процес «військової опозиції».
- Засуджено до розстрілу видатних воєноначальників Червоної Армії Тухачевського, Єгорова, Якіра, Уборевича, Ейдемана, пізніше – Блюхера, інших. Звинувачення: підготовка державного перевороту в СРСР, зв'язки з Німеччиною, підрив могутності Червоної Армії.
- Репресії ослабили інтелектуальну і військову міць СРСР,

Економічна модернізація СРСР - індустріалізація

- Грудень 1925 року - XIV з'їзд ВКП(б): курс на індустріалізацію, систему заходів, направлених на прискорений розвиток економіки.
- **Мета:** перетворити країну з аграрної в **індустріальну**, збільшити обороноздатність країни.
- **Метод:** організація **соцзмагання**. Пропаганда переваг соціалізму і планового методу економіки(у 1927-1928 роках НЕП було згорнуто).

Індустріалізація(1928-1941)

- 1928 – 1932 роки – **перша п'ятирічка**. У план включено розбудову важкої промисловості, транспорту тощо. Плани були дуже завищені.
- **Підсумки: побудовано** Дніпрогес, Харківський і Челябінський тракторні заводи, Турксіб, автомобільні заводи у Москві, Нижньому Новгороді, металургійні комбінати у Магнітогорську, Кузнецьку тощо.
- 1933-1937 роки – **друга п'ятирічка**. Розгорнулося масове соцзмагання і ентузіазм (стаханівський рух).
- **Підсумки:** план було **виконано і перевиконано достроково**. Побудовані «Запорожсталь», «Криворіжсталь», Луганський паровозобудівний завод (загалом – 4500 підприємств).
- Підсумки: країна казково змінилася, стала індустриально розвиненою, хоча життя людей покращалося ненабагато.

Володимир Маяковський про індустріалізацію («Оповідання про будівлю Кузнецька »)

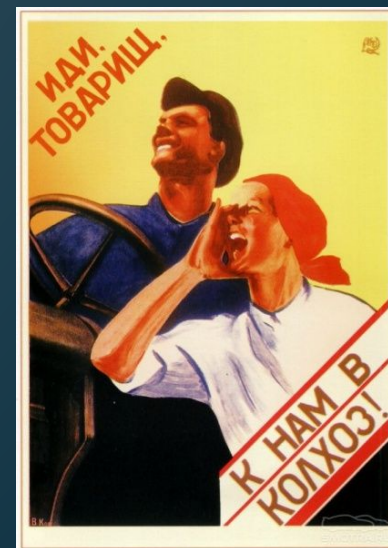

По небу тучи бегают, дождями сумрак сжат, под старую телегою рабочие лежат. И слышит шепот гордый вода и под и над: «Через четыре года здесь будет город-сад!» Свела промозглость корчею — неважный мок уют, сидят в потьмах рабочие, подмокший хлеб жуют. Но шепот громче голода — он кроет капель спад: «Через четыре года здесь будет город-сад!»... Я знаю, город будет, я знаю, саду цвесть, когда такие люди в стране советской есть!

Колективізація (1929-1937)

- 1929 рік – Листопадовий пленум ВКП(б) констатував кризу хлібозаготівель і висунув гасло «суцільної колективізації і ліквідації куркульства, як класу».
- 1930 рік – Постанова ВКП(б) – «Про темпи колективізації»
- 1930-1937 роки – масова організація колективних господарств на селі.
- Боротьба з куркульством.
- 1932-1933 роки – Поволжя, Україну, Кубань, Дон, Казахстан охопив масовий голод (штучний, тому, що були завищені плани хлібозаготівель).
- 1934-1941 роки – певна стабільність колгоспної системи, постачання тракторів, комбайнів, вантажних машин.

Культурна революція, добробут людей та ідеологія

- ▶ Введення безкоштовної освіти.
- ▶ Роль пролетарського походження людини.
- ▶ Поступове будівництво житла.
- ▶ Автомобілі і метро. Зміна архітектури міст і сел.
- ▶ 1937 рік - Конституція і права людини (право на працю, пенсійне забезпечення в старості, на освіту, на житло; але не підтверджувалися в реальному житті свобода слова, друку, партій, недоторканість особи).
- ▶ Більшість людей вірили в побудову нового устрою – комунізму, славили вождя – Й.Сталіна і партію, а на репресії дивилися як на необхідний інструмент боротьби з «ворогами народу».
- ▶ Організації: піонери, комсомол, ОСОАВІХІМ, тощо.

Виховання молоді – будівників комунізму (Піонери - з 1922 року)

Вступали учні середніх класів школи. Це була ідеологічно-спортивна організація воєнізованого типу (за зразком скаутського руху). Поділялись на **ланки** (5-10 чол), **загони** (30-40 піонерів, мали прапор), **дружини** (300-400 піонерів, очолював комсомолец) тощо. Мали свласну форму емблеми.

- 1) Виховували чесність, мужність, твердість, винахідливість, відповідальність, дисципліну.
- 2) Допомогали червоноармійцям, колгоспам, збирали бібліотеки, доглядали за тваринами, ходили в геологічні походи, в експедиції з вивчення природи, збирали лікарські рослини.
- 3) В літній період жили в таборах, грали у воєнну гру «Зарниця», вчилися плавати, стріляти, орієнтуванню.

Виховання молоді – будівників комунізму (ВЛКСМ - з 1918 року)

- Комсомол – помічник ВКП (б). Вступали учні старших класів, вузів.
 - Комсомол виховував :
 - 1) чесність, принциповість;
 - 2) працьовитість;
 - 3) Політичну і суспільну активність.
 - 4) Спортивну загартованість (норми БГТО, ГТО): стрибки, плавання, крос, вільна боротьба (самбо), стрільба, вправи на турніку, канаті тощо.
- Комсомол допомагав піонерам, безпритульним, брав участь у суботниках, молодіжних будівництвах тощо.

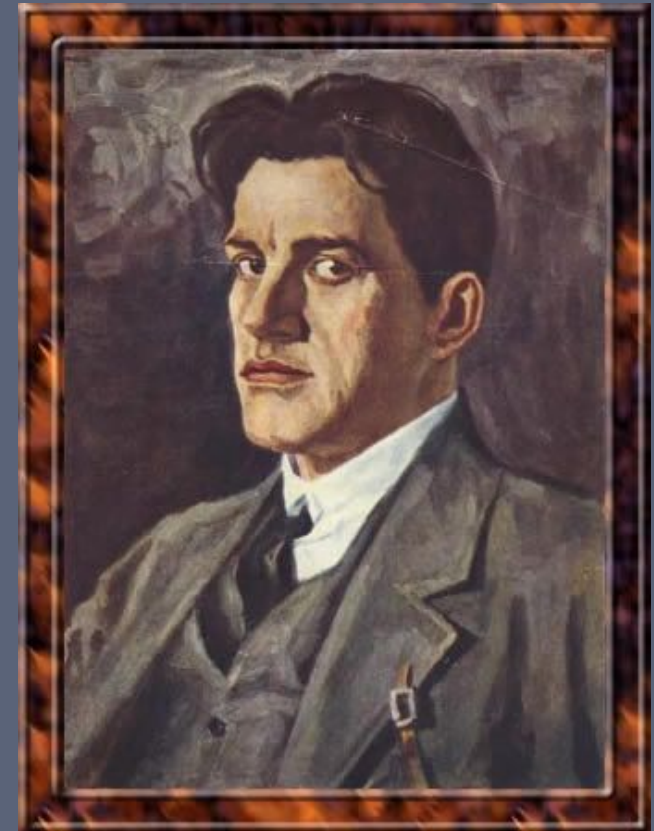

Спортивні паради 30-х років

Володимир Маяковський «Вірші про радянський паспорт»

Я волком бы выгрыз бюрократизм.
К мандатам почтения нету.
К любым чертям с матерями
катись любая бумажка.
Но эту...
Я достаю из широких штанин
дубликатом бесценного груза.
Читайте, завидуйте, я - гражданин
Советского Союза.

Література і кіно

- Письменники: О.Толстой («Петро І», «Ходіння по мукам»), О. Фадєєв («Розгром»), В.Каверін («Два капітани»), О.Горький, В. Маяковський, М.Шолохов, О. Блок, С.Єсенін, Б.Пастернак, М. Булгаков тощо.
- Сталінська премія.
- Кінематограф: фільми «Чапаєв», «Веселі хлоп'ята», «Цирк», «Петро Великий», «Два капітани», «Два брата» інші.

- Заступник наркома оборони **М.Тухачевський** - **30 пунктів Програми перебудови Армії** (десантування, техніка, ракети, тощо). **Й.Сталін** затвердив лише 14 пунктів.
- Після репресій вищого командного складу Червоної Армії реформи йшли дуже повільно(нарком оборони **К.Ворошилов** був кіннотником).
- Лише коли у 1941 році **Г.К.Жуков** став начальником Генерального штабу **відбудова Армії відновилася.**

Стан Червоної Армії

Зовнішня політика СРСР (боротьба за мир)

- З 1933 року СРСР проводить політику з метою протистояння фашизму(нацизму) в Європі і боротьби за мир, проти війни.
- Створення «системи колективної безпеки»(договори з Францією, Чехословаччиною, входження в Лігу націй у 1934 році).
- 1936-1939 роки – СРСР допомагає народу Іспанії (Народному Фронту) боротися з фашистами (Ф.Франко). Але терпить поразку, бо Іспанії допомагають Німеччина і Італія.

Конфлікти з Японією на Далекому Сході

- 1938 рік – **конфлікт СРСР і Японії** з-за невеликої території на Далекому Сході (яка немовби колись належала Манчжурії – Заозерна та Безіменна). В районі озера Хасан за два тижні **японці були розгромлені**.
- 1939 рік – бої з японцями на річці **Халхін-Гол**. Комкор Г.Жуков зумів **розгромити японців**. Перемога над Японією стала однією з причин того, що під час Другої Світової війни Японія до 1945 року **не буде здійснювати активних дій проти СРСР**.

В кабине І-16 халхінгольський ас Віктор Рахов

Англо-франко-радянські переговори в Москві

- Проходили з 15 червня по 2 серпня 1939 року з метою можливого підписання пакту про взаємодопомогу і ненапад під час можливої німецької агресії.
- Переговори були зірвані з-за недовіри до СРСР

Радянсько-німецький пакт про ненапад 1939 року (Пакт Молотова – Ріббентропа)

- **Причина підписання:** зрив переговорів з Великобританією і Францією.
- **Мета підписання:** бажання відтягнути початок війни, виграти час, підготувати армію.
- 23 серпня 1939 року Ріббентроп (Німеччина) і Молотов (СРСР) підписали Пакт про ненапад і взаємодопомогу на 10 років: 1) не воювати; 2) **секретний протокол:** в сферу впливу Німеччини входять Західна Польща, Литва; в сферу впливу СРСР – Східна Польща (Західна Україна і Білорусія), Латвія, Естонія.

- Доля України була вирішена

Початок війни

- 1 вересня 1939 року - Німеччина напала на Польщу. Почалася II Світова війна.
- 3 вересня 1939 року – Франція і Англія **объявили війну Німеччині**.
- 17 вересня 1939 року Радянська армія перетнула польський кордон і **зайняла Західну Україну і Західну Білорусію**. Ці території були **приєднані до СРСР**.

